

Stænderdeputeret, Sognefoged Christian Petersen, Karlslunde.

Af P. A. Pedersen.

I den første Halvdel af forrige Aarhundrede, i hvilket Tidsrum den Mand, hvis Navn staar over disse Linier, levede og virkede, var Bondestanden endnu langt fra lige-stillet med de andre Samfundsklasser; Værnepligten paa-hvilede stadig den alene, Hoveriets Afløsning skred kun langsomt fremad, Fæstevæsenets Overgang til Selvejen-dom var saa godt som helt standset, baade Selvejere og Fæstere led meget under de uheldige Jagtforhold, og Husmændenes Kaar var yderst slette. Disse og andre Forhold, der virkede trykkende paa Bondestanden, trængte sig efterhaanden frem til en retfærdigere Løs-ning. Efter mange trange Aar for Landvæsenet kom der endelig bedre Tider i Trediverne og Fyrerne. Derved øgedes Bøndernes Velstand, og da de nu tillige fik Lejligh-ed til at fremsætte deres Ønsker i de raadgivende Stæn-derforsamlinger og dels gennem Raadslagningerne der og dels gennem de nystiftede Amtsraad og Sogneforstander-skaber efterhaanden erhvervede sig Indsigt i offentlige Sager og et friere Overblik over deres egen Stilling, kunde de ikke i Længden finde sig i at være en Klasse, der regnedes lavere end andre. Da Godsejerne tilmed mange Steder vilde benytte sig af de gode Tider til at sætte Hoveriet og Indfæstningssummerne op, var Bøn-derne ikke alene ikke til Sinds at ville finde sig deri uden

Modstand, men de var nu rede til at træde frem og fordre Ligestilling med de andre Klasser. De fik dygtige Førere i Balthazar Christensen, J. C. Drewsen, Skolelærerne Rasmus Sørensen og Gleerup og for Husmændenes Vedkommende i Husmand Peder Hansen, Lundby. Fra 1842 fik de energisk Støtte i J. A. Hansens Blad »Almuevennen«. I Begyndelsen var det vel nærmest Ligestilling og Forbedring af deres Kaar, der var Maalet for deres Ønsker, og ikke som for den akademisk dannede Verden, der samtidig rejste sig til Kamp, en fri Forfatning; det var først, da de under Forhandlingerne i Provinsialstænderne indsaa, at de ingen synderlig Udsigt havde til at faa deres Ønsker opfyldt under Enevoldsmagten, at de sluttede sig til de liberale i Kravet om Del i Landets Styrelse.

Af Bønderne i Roskilde Stænderforsamling stod Sognefoged Christian Petersen, Karlslunde, afgjort højest. Hans Kundskaber og Dannelse var langt større end de øvrige Bonderepræsentanters, og han formede med Lethed og Sikkerhed sine Ord. I de tre Samlinger 1842, 44 og 46, han var Deputeret, var han utvivlsomt næst efter Balthazar Christensen og Drewsen Bondepartiets dygtigste Mand, og det var da ogsaa som oftest ham, der maatte i Ilden, naar en af Bøndernes egen Midte skulde tolke deres Standpunkt. Det var de for Bønderne vigtigste Spørgsmaal, der var til Forhandling i disse Aar. Godsejerne og Bønderne stod i dem alle skarpt overfor hinanden, og Kampen var ofte bitter og haard. Christian Petersen var under alle disse Forhandlinger en utrættelig Talsmand for de Synspunkter, han og hans Standsfæller ansaa for de rette, og han kom til at øve en ikke ringe Indflydelse paa Løsningen af flere af de vigtigste Spørgsmaal. Han fortjener derfor vel at mindes af Eftertiden.

— — — —

Christian Petersen fødtes i København 1795. Hvorledes hans Ungdom er hengaaet, har Forfatteren heraf ikke kunnet faa noget at vide om. 1824 kom han til

Karls lunde, hvor han forpagtede Karls lunde - gaard, en Gaard, der var opstaaet ved Sammenlægning af tre Bøndergaarde. 1825 ægtede han en Pige, der tjente paa Gaarden, Margrete Frederiksdatter, en Datter af Sognefoged Frederik Hansen i Aversi. 1836 købte han Gaarden.

Endskønt født uden for Bondestanden og Ejer af en Proprietærgaard sluttede han sig i mange Aar fuldstændig til Bønderne; først paa sine ældre Dage afsondrede han sig noget fra dem, bitter over den ringe Paa-skønnelse, han syntes, de til Slutning ydede hans Arbejde for dem. Han skildres som en høj, kraftig og statelig Mand, der ikke var bange for at tage fat med i Arbejdet paa Gaarden. Egnens Folk søgte stadig til ham, der stod langt over dem i Kundskaber, for at søge Raad og Hjælp, naar de trængte dertil. De vidste, at han havde baade Evne og Villie til at hjælpe trods sit noget vredladne og opfarende Væsen.

Det var naturligt, at han fik Egnens vigtigste Tillids-hverv. Han blev Sognefoged og Lægdsmand, Sogneforstanderskabets Formand og Medlem af Amdsraadet. Som Sogneforstander viste han særlig Interesse for Skole-væsenet. Allerede 1829, tretten Aar før Sogneforstanderskabet begyndte sin Virksomhed, havde han faaet Skole-direktionen til at bygge en ny Skole i Karls lunde efter en Plan, han selv havde udarbejdet.

1841, da der for anden Gang skulde vælges Medlemmer til Stænderne, valgte hans Standsfæller, de mindre Landejendomsbesiddere, i hans Hjemegn (9. Distrikt) ham til deres Repræsentant. Efter det bevægede Stænderaar 1844 var hans Vælgere saa tilfredse med hans Virken, at de ved en Deputation, bestaaende af Sogneforstanderne Jakob Sørensen, Herfølge, og Ole Andersen, Havdrup, overbragte ham følgende Takadresse, underskrevet af hans Valgdistrikts samtlige Sogneforstandere:

»Som vi af de offentlige Blade med Glæde har bemærket, hvorledes Vælgerne af Lollands Nørre- og Sønder-

herreder har hædret deres højtbegavede deputerede, Balthazar Christensen, med fortrinlig Lov og Tak for den Uforsagthed og det Mands Mod og Kraft, hvormed han i vægtige Ord og med Sandhedens djærve Sprog paa deres Vegne og til deres Tarv havde talt i den sidste Stænderforsamling i den roskildske Stændersal, saa føler vi her i det 9. Valgdistrikt i Sjælland af lignende Bevæggrunde som vore skønsomme lollandske Landsmænd Trang til at yde Dem, vor egen valgte, hæderværdige Talsmand! vor offentlige og hjertelige Taksigelse for den værdige og urokkelige Fasthed og Uforsagthed, hvorpaa De der tolkede vore trængende Ønsker og Forhaabninger i den sidste Stænderforsamling. Tak for hvert Ord, hvormed De som uforsagt Mand stred i Stænderne for at fremhjelpe den nedkuede og betrængte Bondestand til de Menneskerettigheder, som han ved sine Herrers Vælde, Magt og Rigdom i tidlige Dage havde tabt; vore Hjerters skønsomme og dybtføjte Tak for den hæderværdige Kamp, De stred i Stændersalen med veltalende Modstandere for at hæve den simple Fæster til Arvefæster og Ejendomsmand, at han som fri Mand, til egen og hans Børns Fordel, kunde forbedre sin Gaard og sin Jord. Tak, fordi De modsatte Dem den altfor udstrakte Jagtret og vilde, at Lovene burde lyse Fred over den fredelige Bondes Gaard og Huse; ja i Sandhedens fyndige Sprog talte for Lettelse og Forbedringer i Bøndernes som i Husmændenes Kaar og Stilling. Hvad De har talt i Stændersalen om de foreslaaede stænderske Komiteer, er udtalt som fra vor egen Barm; thi med hvad Trøst og Tillid kan et Valgdistrikt holde sig til sin udvalgte deputerede, og hvad kan de vente sig af hans Raadgivning og Stemme i Stændersalen, naar han udelukkes fra Stemme og Deltagelse i de foreslaaede Komiteer, hvor maaske de for os vigtigste Sager, hvorved vi ved nye Love skulde op-hjælpe tidligere Fortrykkelse og erholde Lettelse fra gamle Byrder, efter løst Overblik blive henlagte eller dog uden Deltagelse behandlet. Nej, efter vort Skøn løses ved

disse Komiteer de hellige Tillids- og Fortrøstnings Baand, der med Stænderinstitutionen knyttede Folket til de deputerede, og de deputerede som Kongens tro Raadgivere til Kongen og de Love, han ønskede udgivne til at fremme Landets og Folkets Vel.

Altsaa, højstærede deputerede! vor tro Talsmand i Stændersalen! Modtag vor uskrømtede Agtelse og skønssomme Taksigelse for den Manddoms Kraft og gode, ufortrødne Velvillie, hvormed De arbejdede for os i Stændersalen; De vandt ved Deres Ord samt hele Færd vor Tiilid. Vore Hjerters dybeste Tak! det er al den Løn, vi har at række vor tro og uforsagte Talsmand; men denne skal og som et Vidnesbyrd om Deres Værd og Fortjeneste ledsage Dem til Deres Dages Ende!«

Men som saa mange andre Deltagere i det offentlige Liv skulde Christian Petersen ogsaa mærke Vælgerfolkets Ubestandighed. Tilliden til ham som Politiker holdt ikke ud til hans »Dages Ende«, men kun til 1846. 1845 blev han Kammerraad, og de andre Bønder mente nu, at denne Titel gjorde ham fornem og formindskede hans demokratiske Sindelag. Hans Stilling i et enkelt Udvalg (om Husmændenes Pligtarbejde) blev stærkt dadlet af de øvrige Bonderepræsentanter og var maaske heller ikke helt udadledig. »Almuevennen« skrev om ham: »Han var god nok som Sognefoged Christian Petersen, men mindre heldig som Kammerraad Petersen.« Med disse Ord var hans Skæbne beseglet. Efter Samlingen 1846 blev der paa Foranledning af Balthazar Christensen holdt et Møde i Ringsted for at drøfte Opstillingen af Kandidater til Valget 1847. Der hævede sig ingen Røster for at faa Chr. Petersen valgt igen, og Forsamlingen vedtog at opstille en anden Mand i 9. Kreds. Chr. Petersen følte sig i Bevidstheden om sit utrættelige og dygtige Arbejde i Stænderne meget skuffet ved denne Tilsidesættelse. Han prøvede paa at blive valgt i 3. Kreds, Frederikssund, men opnaaede kun 131 af 659 afgivne Stemmer. »Hans vaklende Holdning i Stænderforsamlingen«, skriver »Almuevennen«,

»gjorde, at han heller ikke der blev valgt.« »Fædrelandet« udtalte sin Beklagelse over, at »dette begavede Medlem af Bondestanden ikke kommer til at deltage i næste Stænderforsamling, men dette er kun en naturlig Følge af, at han i sidste Session vel meget skilte sig ud fra sine Standsfæller i de dem nærmest angaaende Spørgsmaal«.

Skal man dømme efter »Stændertidende« — og andre sikre Kilder til Oplysning om dette Spørgsmaal haves ikke —, synes disse Domme om hans Virksomhed i Stænderaaaret 1846 i det store og hele uretfærdige. I den vigtige Sag om Husmændenes Pligtarbejde gik han vel sammen med Godsejerne til en Udvalgsindstilling, som han maatte vide ikke kunde tilfredsstille Husmændene og heller ikke stemte overens med hans egne tidligere bestemt fremsatte Krav, men hans Forklaring om, at han kun gik med til denne Indstilling, da Godsejerne, der havde Fler-tallet i Udvalget, ellers ikke vilde være gaaet med til nogen som helst Forandring, kan dog næppe forkastes. Da Indstillingen var til Behandling i Stændersalen, gjorde han da ogsaa alt for at opnaa et bedre Resultat og stemte sammen med de andre Bønder. I den anden for Bønderne vigtige Sag, Jagtsagen, der var til Forhandling dette Aar, kan man ikke se, at hans Standpunkt var forandret. Det sandsynligste er vel, at Kammerraadtitlen har gjort ham mistænkelig i de andre Bønders Øjne.

Arbejdet i Stænderforsamlingen.

I Takadressen til Christian Petersen fremhævedes med god Grund især hans Arbejde for Fremme af Selvejendom, Jagtforholdenes Ordning, Forbedring af Husmandsklassens Kaar og hans Modstand mod Stænderkomiteerne. Ved Siden heraf talte han dog ogsaa mange frisindede og forstandige Ord om andre Emner, der særlig havde Interesse for Landbostanden, saaledes om Indførelsen af almindelig Værnepligt, om Consumptionens Ophævelse, om Oprettelsen af en Landbohøjskole, om Landevejsbommenes Nedlæggelse, om Højtidsofferets Afskaffelse o. fl. a.

Forhandlingerne om Selvejendom eller Fæste.

I Samlingen 1842 fremsatte Proprietær Boesgaard fra Langeland det Forslag, at det skulde tillades Stamhusbesiddere, offentlige Stiftelser og Fideicommis'er at afhænde deres Bøndergods til Selveje eller Arvefæste. Med dette Forslag begyndte Drøftelsen af denne vigtige Sag i Roskilde Stænderforsamling. Det kom til et heftigt Sammenstød meller Godsejerne og Bønderne og deres Venner. Det var særlig Drewsen, Balthazar Christensen og Orla Lehmann, der forsvarede Selvejendoms Fremme, men ogsaa Chr. Petersen fremhævede dygtigt de Fortrin, Selvejendom havde fremfor Fæste. I 1844 fortsattes Striden med endnu langt større Heftighed fra begge Sider. Chr. Petersen indbragte et Andragende fra 287 Gaard- og Husfæstere i Roskilde Amt om Foranstaltninger til Fremme af Selvejendom, en anden Repræsentant for de mindre Landejendomsbesiddere, Kaptajn Buchwald, indbragte et Par lignende Andragender fra ialt 1930 Fæstere i Holbæk Amt. Godsejerne var ikke glade ved disse stadige Andragender, og deres Vrede kulminerede, da Balthazar Christensen og Drewsen foreslog Nedsættelsen af en Kommission, som skulde tage Bondestandens hele Forhold op til Overvejelse og fremsætte Forslag til Forbedring. De to Mænd anbefalede særlig Fremme af Selvejendom og Arvefæste, Ophævelse af Forskellen mellem frit og ufrit Hartkorn samt en ligelig Fordeling af Værnebyrden, saa at »Bøndestanden fuldstændig kan emanciperes til virkelig Frihed og Lighed for Person, Ejendom og Virksomhed med Statens øvrige Borgere«. Diskussionen om dette Forslag blev meget heftig. En af Godsejerne fandt det »nedværdigende for Forsamlingen og nedbrydende for al Ejendomsret«, en anden kaldte det et »aldeles umotiveret, ufuldkomment og løst Produkt«. Den kongelige Kommissarius, A. S. Ørsted, der altid nærrede Frygt for, at Ejendomsretten skulde krænkes, sluttede sig til Forslagets Modstandere, og trods

al Veltalenhed af Drewsen, B. Christensen og Chr. Petersen afvistes Forslaget. Derimod vilde Flertallet dog ikke være med til at nægte at nedsætte et Udvalg til at drøfte de 3 Andragender fra Fæstere. Ved Valget til dette undgik man omhyggelig Bøndernes tre Talsmænd; af Bønderne valgte man en fynsk Gaardmand, som J. A. Hansen kalder »karakterløs og svag«.

Da Udvalget senere forelagde sin Betænkning, optoges Drøftelsen, og under denne talte Chr. Petersen igen for at imødekomme Fæsterne. Han var overbevist om, at Selvejendom var til Held saavel for Staten som for Bondestanden. Han ønskede, at Staten vilde oprette Kreditkasser, for at Bønderne kunde faa den fornødne Kapital til Købet af deres Fæstegaarde. Han vilde indrømme, at adskillige Godsejere var højmodige over for Fæsterne. »Men naar jeg tænker mig, hvorledes Sagen stiller sig, naar et Gods kommer i Mands Hænder, som har købt det for høj Pris, og som derved benytter ethvert Middel for at komme til noget af sin Kapital og som en Følge deraf opskruer Indfæstningen og Landgildet til det allerstængeste, saa er det naturligt, at det Ønske ligger nær at se Forholdene ordnede saaledes, at der sættes en Grænse for slig Vilkaarlighed. Det hele Fæstevæsen er et Lotterispil; det kan hændes, at en Fæsters Besiddelsestid udstrækker sig til 60 Aar; men det kan i Sandhed ogsaa hændes, at den kun varer i 10 Aar, og naar Manden dør i en ung Alder, og Enken gifter sig igen, gives der ny Indfæstning.« Han var selv Selvejer, og han kunde ikke se noget lykkeligere for Fæstebonden, om han paa taalelige Vilkaar kunde naa samme Maal. Han tog til Slutning skarpt til Orde mod, hvad flere Godsejere havde ønsket og Udvalget foreslaaet, at alle Bøndernes Andragender skulde indsendes til Kongen, og at man skulde anmode ham om at give til Kende, at de var uretfærdige og stridende mod Ejendomsretten. De indsendte Andragender indeholdt ikke statsfarlige Tendenser. Det havde gjort ham ondt at se denne Indstilling fra Udvalget, thi man androg derved paa, at Kongen skulde beskære den Ret,

som var tilstaaet alle Borgere ved Stænderinstitutionens Oprettelse, at tale deres Sag. »Det er en Fornærmelse mod Forsamlingen at antage, at den vil gaa ind herpaa, men selv om den gjorde det, er jeg vis paa, at Kongen ikke vil række Haanden dertil. Jeg elsker min Konge, og jeg har Tillid til, hvad han har sagt, at enhver Bonde skal have Lov til at tale, naar han holder sig inden for Lovens Grænses.«

Resultatet af Forhandlingen blev, at Forsamlingen vedtog at anbefale, at Bøndergaardene paa Statens Godser blev bortarvefæstede, og at forbyde Oprettelsen af nye Len og Stamhuse, der ikke maatte sælge deres Bøndergods til Ejendom eller Arvefæste. Desuden mente den, at Uligheden i Hartkornets Beskatning kunde ophæves, naar det frie Hartkorn fik en Erstatning af Skatteansættelsens 25-dobbelte Værdi.

1846 foreslog Chr. Petersen uden Resultat, at man skulde genindsætte en Lovbestemmelse fra 1809, der var ophævet 1822, og som paabød de Mænd, der havde Jordegods, at lade Gaardene gaa over til Ejendom eller Arvefæste. Chr. Petersen mente, at derved vilde 4000 Fæstere blive Selvejere.

Bøndernes Bestræbelser for at opnaa en Forandring af Jagtforholdene.

Datidens Jagtforhold var overordentlig trykkende for Bønderne. Jagtretten var udelukkende i Statens og Godsejernes Hænder, og Bønderne maatte lide meget af Vildtet fra Skovene. De maatte se Dyrene ødelægge deres Avl paa Markerne, uden at de havde Ret til at nedskyde dem. Godsejernes og Statens Jagtbetjente havde endogsaa Ret til at forfølge Dyrene ind i Haverne og Udhusene. Bønderne maatte holde deres Hunde i Lænker, hvis de ikke vilde have dem skudt ned. Der findes Fæstebreve, i hvilke det forbødes Fæsterne at afskyde Skud med løst Krudt for at skræmme Dyrene bort, under Trusel af at have deres Fæste forbrudt. Under Paaberaabelse af Ejendoms-

retten satte Godsejerne sig stærkt imod enhver Indgriben i deres Jagtrettigheder. Baade 1836 og 38 havde disse Forhold været til Drøftelse i Stænderforsamlingen. 1840 kom der vel nogle Lovbestemmelser om Jagten, men de tilfredsstillende i ingen Henseende Bønderne, idet de kun bestemte, at den jagtberettigede skulde yde nogen Erstatning for den Skade, Vildtet forvoldte paa Afgrøden, paa Hegn og i Husene, medens Bønderne med deres trofaste Talsmand Drewsen i Spidsen holdt paa, at Vildtet overhovedet ikke maatte komme udenfor Dyrehaverne, der skulde holdes forsvarligt indhegnede. 1842 blev Sagen bragt frem i Stænderforsamlingen af Chr. Petersen, der indbragte et Andragende fra Herfølge Sogneforstanderskab. Dette Andragende belyser klart Tilstandene paa dette Omraade:

»En af de største Hindringer«, hed det, »for Agerdyrkingens Forbedring og for Bøndernes Velstand er Ufred paa Markerne. Det hjælper ikke, at Marken bliver godt behandlet, naar Sæden bliver afgnavet eller nedtraadt paa Agrene. Herfølge Sogneforstanderskabs undertegnede Medlemmer har ofte beklaget, at en saadan Ufred finder Sted næsten overalt i Pastoratet, hvor Markerne grænser til disse Skovstrækninger. Efter fire Anmeldelser, som Sogneforstanderskabet har modtaget og herved tillader sig at lade medfølge, gaar store Flokke af Daadyr, undertiden 20—30 Stykker, næsten hele Aaret omkring paa mange Byers Marker.

Den Skade, som Dyrene forvolder ved saaledes stadig at hemsøge Agrene, er meget stor, og det skal herved endnu bemærkes, at tvende af de Beboere, hvis Marker grænser til Skovstrækningerne i Herfølge Pastorat, har i de sidste Aar formedelst Armod maattet forlade deres Gaarde, og andre sukker under de svære Byrder. Ogsaa i anden Henseende lider Landmanden af den Ufred, som vilde Dyr forvolder. Undertiden gør Rævene stor Skade paa Gæs og Høns, og Lammene findes ikke sjældent sønderrevne og halvt fortærede paa Marken. Den Indtægt,

som Konen ved sin Omhyggelighed glædede sig til at skaffe sin Mand, bliver borte, og hendes Lyst og Iver for Smaakreaturers Opdræt formindskes; men Bonden, hvis Sæd enten er maadelig eller fortæret af Dyrene, taber herved sit sidste Haab til at kunne betale sine Udgifter. Mindre betydelig synes den Skade, som Harer foraarsager, at kunne anses, men det maa dog altid kunne kaldes Ufred, at Dyrene gaar gennem Sæd og gør Lejer, hvor de vil, og Kaalhavers Ødelæggelse er om Vinteren et meget stort Savn for den fattige Husmoder. Det er ofte heller ikke uden vigtig Følge, at Hunde og Katte, der i en Landmands Hus er højst nødvendige Husdyr, skal dræbes, naar de lister sig i Marken for at finde Harer eller andet Smaaavldt, medens Rotter og Mus formeres til at fortære Sæden, hvad Dyrene ikke har fortæret paa Marken. Sogneforstanderskabet tillader sig derfor at petitionere hos de ærede Provinsialstænder, der efter kongeligt Patent af 7. April er sammenkaldt til at møde i Roskilde, at de vil tage denne Sag under Overvejelse og indgive allerunderdanigst Forestilling til Hans Majestæt Kongen, at der ved Lovgivning maatte fastslaas, at alle Dyr, der gør Skade ved Huse og paa Marker, skal ødelægges. Husfred og Markfred er Betingelser for det borgerlige Samfunds Orden, og Lovgiverens Visdom vil vistnok kunne forene Jagtejerens sande Fordel med at fjerne et Onde, som, hvis det skulde tiltage, snart kan blive til en Landeplage.«

Til Andragendet havde Chr. Petersen knyttet den Indstilling, at det allernaadigst maatte behage Hans Majestæt Kongen at lade udarbejde et Lovudkast angaaende Vildtskade-Erstatning og Havers Undtagelse fra Jagt.

Efter Oplæsningen søgte Chr. Petersen at vække Stemning for en Forandring af disse sørgelige Tilstande. »Endnu«, sagde han, »maa Hundreder af Agerbrugere lade den Sæd, de med Møje og Besværlighed har nedlagt i Jorden, og hvoraf de skal høste den Frugt, hvormed de skal underholde Familien, svare Skatter og Afgifter, kort sagt, hvoraf de skal have deres hele Erhverv, opædes og

nedtrampes af de tilgrænsende Jagtejerers vilde Kreaturer, og det, uden at der kan være Tale om nogen Slags Godtgørelse. Retfærdigheds- og Billighedsfølelse ledede Forsamlingen til i 1838 at udtale sig saaledes, som sket er, og den samme Retfærdigheds- og Billighedsfølelse vil vist ogsaa lede nærværende Forsamling til at understøtte denne Sag. Stillede Forholdet sig saaledes, at Bondestanden var i Besiddelse af al den Begunstigelse Dag ud og Dag ind at kunne lade sit Ungkvæg græsse paa Hovedgaardens Marker, hvem vilde da fortænke Hovedgaardsejerne i, om de søgte at blive befriede for en saa utaalelig Byrde og at faa Fred paa deres Marker, og sandelig, jeg skulde have været den første til at hæve min Stemme for, at Tingene kunde ordnes saaledes, at enhver kom til at staa lige for Lovene. Men Forsamlingen vil da heller ikke finde det ubilligt, naar jeg andrager paa, at der i Anledning af min Proposition maa blive nedsat en Comité, og at Forsamlingen, efter nærmere at have drøftet Sagen, at indgaa med en allernaadigst Petition i den af mig antydede Retning, at nemlig det af Stænderne tidligere ompetitionerede Lovudkast angaaende den omhandlede Genstand snarest muligt maa blive dem forelagt. Sluttelig skal jeg endnu kun tilføje, at da det oplæste Andragende fra Herfølge Sogneforstanderskab er underskrevet af samtlige Sogneforstandere, er jeg ikke berettiget til at drage det anførte i Tvivl.«

Godsejerne vilde nødig igen have Jagtsagen op til Drøftelse, og da det blev oplyst, at der savnedes nogle Sogneforstanderes Navne under Andragendet, søgte de at benytte sig heraf til at faa Sagen standset, men Forsøget strandede ved Præsidentens, H. N. Clausens, Afgørelse. Chr. Petersen beklagede, at han havde givet den fejlagtige Meddelelse, at Andragendet var underskrevet af alle Sogneforstanderne, men han havde handlet i god Tro. Der blev nedsat et Udvalg, i hvilket ogsaa Christian Petersen fik Sæde. Nogle Uger efter forelagde dette Udvalg, for hvilket Orla Lehmann var Ordfører, sin Betænkning i Salen. Det foreslog at anmode Regeringen om,

- 1) at Haver maatte være udelukkede fra Jagt;
- 2) at det maatte forbydes Jagtejerne at have eller taale Kronvildt eller Daadyr uden for forsvarligt indhegnede Dyrehaver, og
- 3) at der maatte gives nærmere Bestemmelse om Vildtskades Erstatning.

En af Godsejerne, E t a t s r a a d N e e r g a a r d, kom ved denne Lejlighed igen tilbage til Sagen om de manglende Medlemmer af Sogneforstanderskabet og tilføjede, at Andragendet var fremkommet paa en mislig Maade, og at bemeldte Egn var saa velhavende, at det var aabenbart, at Vildtskaderne ikke der havde nogen Indflydelse paa Beboernes Velstand. Chr. Petersen bemærkede hertil, at han senere havde faaet Oplysning om, at to af Sogneforstanderskabets Medlemmer havde modsat sig Indgivelsen af Andragendet, og at disse to var Forvaltere paa jagtberettigede Godser, og at de naturligvis maatte stemme i Overensstemmelse med Godsernes Interesser. Han havde forøvrigt desuden af andre Mænd paa Egnen faaet Stadfæstelse paa den store Skade, som Vildtet forarsagede der, saa at Beboerne maatte søge at sikre sig ved Vagthold, hvad der var en stor Byrde for dem.

Hofjægermester Carlsen, Gl. Køgegaard, oplyste, at ogsaa han var Medlem af Herfølge Sogneforstanderskab, og han vidste, at foruden de to Forvaltere havde ogsaa et tredie Medlem, en Gaardmand, protesteret mod Andragendets Indgivelse.

Da Forhandlingerne nogle Dage efter fortsattes, fremkom Chr. Petersen med en Skrivelse fra Sogneforstanderskabets Formand, Sognepræst Willemoes, om Andragendets Tilblivelse, i hvilken Skrivelse Formanden beklagede, at han ikke tidligere havde meddelt Chr. Petersen, at ikke alle, men kun 12 af Medlemmerne havde underskrevet Andragendet. To andre Medlemmer var til Stede ved Mødet, nemlig Stiftsforvalter paa Vallø, Cancelliraad Nøhr og Forvalter Bertelsen, Bregentved; disse havde begge ladet tilføre Protokollen, at de ansaa de paagældende Sager for at ligge uden for Sogneforstanders-

skabets Omraade. Hofjægermester Carlsen og Vallø Stifts Birkedommer, Cancelliraad Rode, var udeblevet fra Mødet; Godsejeren paa Giesegaard, der ligeledes ifølge Landkommunalloven af 1841 var berettiget til at indtræde i Raadet, havde een Gang for alle meddelt Sogneforstanderskabet, at han ikke vilde gøre Brug af sin Ret. Men da det overvejende Flertal havde underskrevet, mente han nok, at han kunde kalde det for et Andragende fra Sogneforstanderskabet. Etatsraad Neergaard mente stadig, at man burde afvise Andragendet. Befolkningen burde henvende sig til Skovenes Besiddere; Beretningen om de to Gaardmænd, der havde maattet forlade deres Gaarde som Følge af Vildtets Ødelæggelse, var falsk.

Hofjægermester Carlsen kunde meddele, at en af Underskriverne, en Gaardmand af Aashøj, kun tvunget af sine Standsfæller var gaaet med til at underskrive. Sognepræsten havde i hele denne Sag kun ladet sig lede af Hensyn til Offeret.

Med disse uheldige Bemærkninger sluttedes Debatten i Stændersalen om Andragendets Tilblivelse, men nogle Dage efter fremkom Hofjægermester Carlsen »uopfordret« med en Berigtigelse og Undskyldning i »Berlingske Tidende«. Han erkender heri, at han i sin Indignation over det Andragende, han stadig finder ugrundet, har ladet sig henrive til at gøre tvende agtværdige Mænd Uret. »Det er min Overbevisning, at saafremt Hensyn til Menighedens Forhold til Præsten har medvirket til, at han har taget sig af Sagen, disse da har været af en ganske anden Beskaffenhed end de materielle. Og skylder jeg fornævnte gejstlige at bevidne, at jeg i mange Aar har kendt ham som en nidkær Sjælesørger, for hvem alt andet har været en Biting, hvor det kom i Konflikt med hans Pligter som gejstlig, og som en Mand, der, hvor han efter min Overbevisning har taget fejl, har gjort det af Vildfarelse og aldrig i nogen slet Hensigt.« Ogsaa Gaardmanden, Chr. Nielsen, Aashøj, der skulde have protesteret mod Andragendet i Sogneforstanderskabet, modtog en Undskyldning, da han henvendte sig til Hofjægermeste-

ren og forklarede, at hans Protest gjaldt et andet, paa-tænkt Andragende.

Selve Andragendet fremkaldte en lidenskabelig Forhandling mellem de to Parter. Støttet af Commissarius og ved et stærkt Sammenhold opnaaede Godsejerne at forhindre, at der kom noget videre ud af Sagen. Indstillingen kom til at lyde paa, at der ikke maatte skydes i Haver, men at Vildtet maatte jages ud. Kron- og Daavildt, der brød ud af Skovene og strejfede om paa Markerne, kunde af Markernes Besiddere forlanges nedskudt paa offentlig Foranstaltning.

Chr. Petersen søgte i flere Taler at stemme Godsejerne mildere for en Forandring i Forholdet, men forgæves. Ogsaa 1846, da Sagen blev draget frem i Roskilde Stændersal af en anden Bonde, Jørgen Pedersen, Hjør-lunde, var Chr. Petersen ivrig for en bedre Ordning, der dog først opnaaedes ved Jagtloven 1851.

Stænderforsamlingen og Husmændene.

Husmændene var i den første Halvdel af det 19. Aarhundrede meget daarligt stillede. Forholdene var vel bedst for dem, der ved Udskiftningen havde faaet et Stykke Jord lagt til deres Hus som Erstatning for den gamle Græsningsret paa Fællesmarken. Men det var de færreste. De fleste boede i de Fæste- eller Lejehuse, som Godsejerne rejste i Udkanten af Godsets Jorder, og det ulykkelige var, at de maatte betale Afgiften af Huset og det lille Stykke Jord, der gerne hørte til, med Arbejde paa Gaarden. Mange Godsejere betingede sig desuden, at Husmændene skulde være til Raadighed som Daglejere og møde straks ved Tilsigelse. Arbejdet varede ofte fra før Solens Opgang til efter dens Nedgang. En Lov af 1807 bestemte vel, at Arbejdstiden ikke maatte udstrækkes over 10 Timer om Dagen, »for saa vidt ikke anderledes ved deres Kontrakt bliver vedtaget«. Men Kontrakten var næsten altid anderledes. Det Antal Arbejdsdage, der skulde gøres paa Gaarden, var uforholdsmæssig stort,